

ЦЭЖЭЛМАА

Хонхо жэнгиржэ, үхибүүд шамдугаар классуудтаа оробо. Гартаа ном дэбтэрнүүдые бариһан, хара костюм дээрээ сагаахан заха гаргаһан, бүдүүн хара үһээ саб байса монсогойлһон нэгэдэхи классай багша Жалма Дугаровна орожо ерэнэ. Нурагшадтаяа мэндэшлэлдэһэнэйнгээ удаа урогоо эхилнэ. Бэшлэгын урок байжа, үхибүүд бултадаа ном тетрадьнуудаа, бэхэ ручкануудаа гаргана. Багшань тэдэнэй бэлэн болоһыень шалгажа, партануудай хоорондуур ябана. Цэжэлмаагай хажууда ерэхэдэнь, гуурһагүй ручкаяа баряад нуужа нууба.

– Гуурһаншни хаанаб? – гэжэ Жалма Дугаровнагай асуухада Цэжэлмаа:

– Сүүмхэдээ хээб гэжэ ханаһамни үгыл даа,– гэнэ.

– Теэд найнаар бэдэрээ гүш? Тетрадь номуудайшни забһарта үгы гү?

– Бэдэрээб, үгы.

Тиигэхэдэнь Жалма Дугаровна өөрынгөө гуурһа асаржа үгэнэ. Урок дүүрэжэ, үхибүүд булта газаашаа гарана, харин мүнөөдэрэй дежурна Цэжэлмаа класстаа үлэбэ.

Цэжэлмаа үлөөд, форточкоёо нээнэ, самбараа аршана, партануудай хоорондуур ябасагаана. Тиигэжэ ябатараа:

– Байза, Батын гуурһа абаад, Жалма Дугаровнагай гуурһа абаашажа стол дээрэнь табижархиха юм байна. Хэн намайе абаа гэжэ ханаха юм. Теэд Бата үгэ дуугүй, хэлэ шууя гаргахашьегүй байха. Харин Жалма Дугаровна гуурһаяа олоһон байхадамни баярлаха,– гэжэ ойндоо шэбшээд, багшынгаа гуурһые абаашажа, стол дээрэнь табяад, Батын гуурһые абаашажа, өөрынгөө ручкада хэжэрхинэ.

Урогой эхилхэдэ Бата:

– Жалма Дугаровна, гуурһамни үгыл,– гэжэ оробо.

– Унагаажархёо үгы гүш?

– Үгы. Мүнөө һая парта дээрээ табяад гараа һэлби,– гэжэ уйлаганана.

Энэ үедэ Жалма Дугаровна өөрынгөө гуурһые стол дээрээ обёоржоржибо. Цэжэлмаае халта хараад орхиходонь, нюурынь шэхэнэйнгээ үзүүрһээ эхилжэ улайшоод нуужа байгаа һэн. Тээд Жалма Дугаровна юунэй болоһые тухайлбашье, үлүү үгэ хэлэнгүй:

– Хэндэ үлүү гуурһан бииб? Батада үгэгтыл даа,– гэнэ.

Батын хойно нуудаг Роза үлүү гуурһатай байжа, Батада үгэбэ. Урок соо тетрадьнуудыень хаража ябахадаа, Жалма Дугаровна Цэжэлмаагай хажууда ошожо:

– Гуурһаа хаанаһаа олообши? – гээд аалихан асууна. Худалаар хэлэнһэнһээ бүдэхир болоһон хоолойгоор:

– Номоймни забһарта байгаа,– гэжэ Цэжэлмаа харюусаба.

Багшань бэшэ юумэ дуугараншьегүй урогоо саашань үргэлжэлүүлнэ.

Цэжэлмаа элдэб юумэ бодожо, “Батын гуурһа хаанаһаашье абаа гээшэбиб,” – гэжэ гэмшэнэ. Тиигэбэшье “Хэлэхэгүйб, номойнгоол забһарһаа олооб гээд байхаб,” – гэжэ эгсэ шийдэбэ.

Хоёордохи урогой һүүлээр үхибүүдэй булта газашаа гараһан хойно Жалма Дугаровна:

– Цэжэлмаа, сэхыень хэлэ, энэ гуурһа хаанаһаа олообши? – гэжэ аргадан асууна.

Цэжэлмаа өөрынхией табиха юумэ бэшэ. Хэлүүлжэ ядажа байтарнь, урок захалшаба.

Нэгэ тиимэшэг юумэнэй болоходо, шүүмжэлжэ хэлсэнгүйгөөр орхидоггүй тула, үхибүүд булта һэр мэр гэлдэжэ, хэлсэхээ хүлээжэ ядашанхайнууд. Шэбир-һабир шэбэнэлдэжэ, Батын гуурһые хэн абаа гээшэб гэжэ гайхалдана. Дүрбэн урогой һүүлээр багшань классаа үлөөжэ, энэ мүнөөдэр болоһон ушараа хэлсэбэ.

Жалма Дугаровна үхибүүдые шүүмжэлэнгээр нэгэ удаа хараад:

– Үхибүүд, мүнөөдэр нэгэ иимэ ехэ зохидгүй ушарай болоһыень таанад мэдэнэт. Цэжэлмаагаймнай гэртээ мартажархиһан гуурһан хойноһоонь гүйжэ ерээд, Батымнай парта дээрэ табиһан гуурһан ручкаһаа халаад, форточкоор ниидэжэ арилшаһан ушарые, – гээд хэлэхэтэйнэ адли абья шэмээгүй һууһан үхибүүд нэрьесэ энеэлдэжэрхинэ. Гансал Цэжэлмаа абьягүй уруугаа хараад һууба. Класс уданшьегүй шэмээгүй болоно.

– Цэжэлмаа, нүхэдэйнгөө урда сэхыень хэлэ. Энэ гуурһа хаанаһаа олообши? – гэжэ Жалма Дугаровнагай шэрүүхэн хоолойгоор хэлэхэтэйнэ адли Цэжэлмаа бодожо, бүдэхир ааляар:

– Батын... – гэжэ арайхан хэлээд бархиршаба.

– Теэд тугаарай юундэ сэхыень хэлэнэгүйбши? Ямаршые бэрхэтэй юумэнэй болоо һаань, сэхыень лэ хэлэхэ гэжэ хэлсэдэг бэшэ гүбди. Хэды шэнээн муу юумэ хэһэнээ бодожо үзэ. Таанадшые шүүмжэлжэ үзэгты.

Класс бүри абья шэмээгүй боложо, гансал Цэжэлмаагай һугшаха дуулдана.

– Үхибүүд, Цэжэлмаамнай заһарха, энэ алдугаа үгы хэжэ шадаха гэжэ найдана гүт? – гээд Жалма Дугаровна класстаа хандаба.

– Найдана, – гэлдэн, үхибүүд нэгэн доро шахуу шуулдана.

– Бишые баһал найданаб. Цэжэлмаа һайн һурадагшые, нүхэдтөөшые туһалха гэжэ оролдодог, теэд мүнөө иимэ ехэ буруу юумэ хэжэрхибэ ха юм. Энэ алдугаа заһахадань бидэ булта туһалха ёһотойбди, – гэжэ багшань үргэлжэлүүлнэ.

Цэжэлмаа багшынгаа, нүхэдэйнгөө найданги урин үгэнүүдые дуулахадаа, һугшархаяа болижо, уруугаа харан, “Бэшэ хэзээдэшье иимэ муухай юумэ хэхээ болёоб,” – гэжэ һанан, уралаа зуужа һуугаа һэн.